

[B] **HET PROBLEEM VAN DE HOUDBAARHEID.
VERHALEN VAN JEAN RAY / JOHN FLANDERS**

Ik wens elke schrijver een vriendenkring toe als die van Jean Ray / John Flanders (1887-1964). Het is bijna een supportersclub. De Franstalige en Vlaamse vrienden van de veelschrijver (die eigenlijk Raymond De Kelder heette) pogen op welhaast ontroerende wijze het werk van de auteur opnieuw in de belangstelling te brengen. Zo bracht de Vriendenkring/Amicale vorig jaar, in eigen beheer nota bene, *De 25 beste en donkerste verhalen van Jean Ray* uit, een kanjer van bijna vijfhonderd bladzijden. Helaas ruikt de verhalenbundel iets te veel naar mottenballen.

In mijn boekenkast heb ik een hele reeks boeken, oorlogsdrukken vooral, van coryfeeën van de Vlaamsche – met *sch* – literatuur uit de eerste helft van de twintigste eeuw: Stijn Streuvels, Ernest Claes, Felix Timmermans. Twee derde van die romans heb ik na een bladzijde of twintig opzij gelegd, meestal omdat ze te nauw verbonden zijn met een bepaalde periode, met de zeden en gewoonten daarvan, met de Zeitgeist. In de eenentwintigste eeuw is hun houdbaarheidsdatum verstreken, zijn ze niet tijdloos genoeg gebleken en daardoor helaas ook onleesbaar. (Overigens: tot mijn niet geringe verbazing doorstaat een heimatschrijver als Ernest Claes nog het best de tand des tijds.) Houdbaarheid is ook het probleem bij Jean Ray / John Flanders. We geloven niet meer in spoken en duivels.

Wie met een naam als De Kelder geboren wordt, kan hoogstens hopen op een plaatsje op de bank bij voetbalclub Westerlo. Het is geen naam voor een schrijver. Dus wordt Jean Ray het pseudoniem waaronder Gentenaar De Kelder debuteert. In het Frans, want dat is op dat moment de taal van de intelligentsia, van de boekenlezers. Parijs is het mekka, niet Vlaanderen met zijn ruwe boerentaaltje. De Kelder doet letterlijk alles om in Frankrijk door te breken, van slijmen met grote Franse schrijvers tot het aanprijzen van zijn eigen werk onder een andere naam, of anoniem. En net als het lijkt te gaan lukken – de verhalenbundel *Les Contes du Whisky* (1925) is een voltreffer – belandt hij in Gent voor de rechtbank en in de gevangenis. Raymond De Kelder werkte bij een wisselkantoor en gebruikte het geld van de klanten (driekwart miljoen in 1926!) om er de

Jean Ray / John Flanders, allebei pseudoniemen van de Gentenaar Raymond De Kelder.

levensstijl van een ster op na te houden. Hij wordt tot 78 maanden gevangenisstraf veroordeeld, waarvan hij een goede twee jaar zal uitzitten. Het in rook doen opgaan van spaarcenten werd nog bestraft, in die tijd.

Wanneer hij vrijkomt, is de naam Jean Ray verbrand. Bij het Franstalige publiek is hij uit de gratie. Uit broodnood richt De Kelder zijn pijlen op de Vlaamse markt, schrijft hij onder het pseudoniem John Flanders jeugdromans (ik heb *Spoken op de ruwe heide* nog in mijn bezit), korte jeugdboekjes voor de reeks *Vlaamsche Filmkens* en vele honderden verhalen, reportages en noem maar op. De zeer christelijke uitgeverij van Averbode is zijn grootste afnemer, de bladen rond uitgeverij Het Volk zijn een goede tweede. De Kelder wordt een veelschrijver. Het komt de kwaliteit van zijn werk niet altijd ten goede, en dat is een eufemisme. Pas op het eind van zijn leven keert het tij voor de auteur en krijgt hij internationaal succes. Enkele jaren voor zijn dood verschijnt bij Marabout *Les 25 meilleures histoires noires et fantastiques*, een soort best of, en wordt ook *Malpertuis* uit 1943 opnieuw uitgegeven. Die roman,

misschien zijn allerbeste, wordt in de jaren zeventig vertaald door Hubert Lampo en verfilmd door Harry Kümel (met Orson Welles in de hoofdrol!). Maar dan is de auteur al niet meer onder de levenden. Ik kan me voorstellen dat hij niet zonder verbittering op zijn loopbaan heeft teruggekeken.

Die *25 meilleures histoires* uit 1961 zijn nu door de Vriendenkring in het Nederlands uitgebracht. Interessant is dat de samenstellers (André Verbrugghen en Arnaud Huftier) een eind maken aan de misvatting dat de namen Jean Ray en John Flanders (overigens naar het boek *Moll Flanders*, van Daniel Defoe) twee aparte schrijvers carrières belichamen: Ray voor de ‘fantastische’ en de griezilverhalen en Flanders voor de jeugdromans en de Vlaamsche Filmkens, het geschrijf per lopende meter. Oorspronkelijke versies van Franstalige verhalen blijken echter eerst in het Nederlands, in het Vlaams of in gekuist Gents te zijn geschreven. Een daarvan is ‘Gouden tanden’, niet toevallig mijn favoriet uit deze verhalenbundel.

Het is een verhaal over een ordinaire – nu ja – grafschener, een man die gouden tanden uit het *bekkeneel* van vermogende afgestorvenen gaat loswrikken en daarbij plots op concurrentie stuit. Ik gebruik opzettelijk het woord *bekkeneel* (doodshoofd), omdat het een van de vele vermakelijke maar vergeten woorden is die John Flanders / Jean Ray bezigt. *Spiesglans* is er nog zo een. ‘Gouden Tanden’ heeft geen spoken, vampiers, heksen, geesten of anderszins duistere machten nodig om te boeien. Er komt geen eeuwenoud geheim aan te pas, geen witte of zwarte magie. Al te vaak evenwel vormen net die toverijtoestanden de al te broze ruggengraat van de andere verhalen. Ik heb het in het begin van deze bijdrage al geschreven: we geloven niet meer in spoken en geesten. Verhalen die pakweg zestig jaar geleden nog aanleiding gaven tot kippenvel en angstig om zich heen kijken, zetten nu eerder aan tot gegeeuw en het overslaan van bladzijden, de grootste belediging die men een boek kan aandoen.

Is Jean Ray / John Flanders daarom een over het paard getild schrijver? Absoluut niet. Hij is een rasverteller die met twee, drie zinnen de lezer meetrekt in het verhaal, een talent dat ik hem benijd. Daarom zijn – ondanks de overvloed aan zwarte magie en dergelijke – verhalen als ‘Merry-go-round’, ‘De Prinses-Tijger’ en ‘God, gij en ik’ zeer leesbaar (het laatste ook al wegens de kuis beschreven

seksscène in een grafkuil). Amusant zijn ook de verhalen die zich in Gent afspeelen (‘De hand van Götz von Berlichingen’, ‘De Grote Duisterling’), in de wijk waar Raymond De Kelder opgroeide. Ook zijn kennis van Londen, waar vele verhalen gesitueerd zijn, en van het leven op zee maken een en ander lichter verteerbaar. Maar het is mijn diepe overtuiging dat Jean Ray / John Flanders zich nooit in het zogenoemde ‘fantastische’ genre had mogen opsluiten. Een verspilling van talent.

Tot slot: *De 25 beste en donkerste verhalen van Jean Ray* worden voorafgegaan door een interessant voorwoord van medesamensteller André Verbrugghen. Die inleiding wordt echter in de eerste zin al ontsierd door een taalfout: “...was *die* pseudoniem van Raymond...”. Om nog te zwijgen over de talloze drukfouten in het boek zelf. Doodjammer.

LOUIS VAN DIEVEL

JEAN RAY / JOHN FLANDERS, *De 25 beste en donkerste verhalen van Jean Ray*, Vriendenkring Jean Ray, Kuurne, 2010, 488 p.
www.jeanray.be